

5. Огієнко Іван. Українська Культура. Коротка історія культурного життя українського народу / Іван Огієнко. – К. : Вид-во книгарні Є. Череповського, 1918. – 272 с.
6. Семчишин М. І. Огієнко і його великі заслуги для української культури / Мирослав Семчишин // Свобода. – 1992. – Ч. 82. – 1 травня. – С. 2.
7. Семчишин М. І. Огієнко і його великі заслуги для української культури / Мирослав Семчишин // Свобода. – 1992. – Ч. 83. – 2 травня. – С. 2.

The article is based on the works of the Ukrainian Diaspora researcher Myroslav Semchyshyn on Ivan Ohienko's contribution into the studies of the history of Ukrainian culture.

Key words: Ivan Ohienko, Ukrainian culture, periodical «Freedom».

Отримано: 2.04.2012 р.

УДК 37.013(477)(09)

Т. Й. Франчук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ЕЛЕКТИВНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ОПТИМІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ ДОРОБКУ ВИДАТНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ

У статті досліджуються проблеми елективності у забезпеченні особистісної орієнтованості вивчення історії педагогіки.

Ключові слова: принципи елективності, модуль, особистісно орієнтована освіта, історія педагогіки.

Сучасні стандарти оптимізації освіти передусім пов'язані з технологіями організації педагогічного процесу, забезпеченням його особистісної орієнтованості, реалізацією основ компетентнісної освіти. У цьому контексті актуальною є проблема переосмислення традиційного підходу до вивчення такої навчальної дисципліни як «Історія педагогіки» в структурі професійної підготовки майбутнього вчителя. Одне з базових протиріч традиційної (класичної) концепції та технології вивчення педагогічних дисциплін ми вбачаємо в тому, що вони більшою мірою орієнтовані на отримання знань, меншою – на формування реальної педагогічної компетентності, в основі якої – формування педагога як суб'єкта професійного самотворення.

Традиційне вивчення курсу «Історії педагогіки» передбачає загальне опрацювання визначеного для всіх комплексу тем безвідносно до особистісного ставлення студента до інформації і забезпечення вибору ним значущих пріоритетів. Оптимізація змісту «Історії педагогіки» останнім часом відбувається у напрямку посилення питомої ваги історії вітчизняної педагогіки за рахунок збільшення інформації про українських педагогів та їх теоретичні доробки, а також історію розвитку вітчизняних освітніх систем.

Загалом, вбачаючи позитивні тенденції у реформаціях такого рівня, вважаємо, що суттєвих змін у систему загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя вони не привносять, оскільки залишають позицію студента в структурі професійного навчання об'єктною, тобто такою, яка практично не впливає на формування змістової, процесуальної основи навчального процесу. Так само, як і в умовах класичного навчання, зміст дисципліни дрібниться на «порції» і пропонується всім студентам в однаковому об'ємі, однаковій послідовності, проєк-

туючи однакову модель кінцевого результату у вигляді суми знань про відповідний етап розвитку освітньої системи. Домінанта інформаційно-репродуктивної системи опрацювання педагогічних дисциплін у ВНЗ («Історії педагогіки» в тому числі) обумовлює процес дезінтеграції теоретичної та практичної складових (теорія значною мірою функціонує сама по собі, практика – сама по собі). Тому цінний матеріал з історії педагогіки не сприймається студентом як засіб реального формування власної професійної компетентності.

Такий підхід до вивчення творчості педагога проектує позицію, за якою студенту потрібно оволодіти відповідним об'ємом інформації (основа знанневої освіти), тобто опрацююється надзвичайно цінний зміст (йдеться про найбільш успішних педагогів, їх теоретичні доробки, досвід практичної діяльності) безвідносно до власної технології формування професійної діяльності, формування себе як суб'єкта діяльності зі всім спектром професійно значущих характеристик. Поверховість опрацювання змісту «Історії педагогіки» закладена в позиції, що студенту потрібно знати коротко про все: основні біографічні відомості, аспекти діяльності, видані твори (або хоча б їх назви), тобто складається ситуація, за якої знання сприймаються як самоцінність, вони не мають безпосереднього відношення до майбутньої професійної діяльності, а значить і практично не виступають суб'єктом формування реальної професійної компетентності студента.

Це можна проілюструвати на прикладі освітньої діяльності та педагогічної творчості І. Огієнка. В нових підручниках, сформованих з орієнтацією на модульно-рейтингову систему професійної освіти, в традиційному варіанті стисло подається біографія І. Огієнка та його педагогічні погляди (хоч подану нижче інформацію не зовсім правомірно трактувати як погляди):

«Мета освіти й виховання: формування національної свідомості, духовності, національного характеру, естетичних цінностей, утвердження здорового способу життя дітей.

Зміст освіти: національний компонент освіти (знання природних багатств та національних героїв, історії, культури, традицій свого народу).

Принципи навчання: виховуючий характер навчання; наочність, науковість, систематичність, міцність знань; індивідуальний підхід; активність і творчість учнів.

Методи навчання: бесіда, розповідь, пояснення, вправи, робота з книгою, використання наочності, дискусія, проблемний виклад знань, навіювання.

Зміст виховання: прищеплення любові до свого народу, народної творчості, рідної мови і церкви.

Засоби виховання: рідна мова, батьківський та материнський приклад, рідномовне оточення, етнічне середовище, усна народна творчість, читання Біблії, народний календар, рідна історія, література, традиції, обряди, свята, ігри, мистецтво, побут, одяг» [2, с. 268].

Тобто передбачається, що запам'ятавши біографію педагога, його основні погляди та назви праць, у яких вони відображені, студент підвищує рівень своєї педагогічної компетентності, вдосконалює вміння, особистісні якості, необхідні для реалізації функцій педагога в умовах сучасної загальноосвітньої школи.

Реально йдеться про класичний варіант роботи з інформацією, яка не передбачає необхідності аналізування, самостійного поглиблення знань, трансформації їх на площину практичної професійної діяльності, формування педагогічних поглядів, переконань. Це концепція навчання, яка не орієнтує студен-

та на «привласнення» (інтеріоризацію в структуру власного досвіду) інформації про видатного українського педагога, перевід її на рівень реальних професійних компетенцій, так само як і система завдань, які пропонуються автором підручника – як орієнтир у вивченні навчальної теми («Тест: Міністерство освіти в уряді Директорії очолював: а) І. Штенко; б) І. Огієнко; в) С. Русова. Питання для роздумів: Виділіть методи виховання (за І. Огієнком). Творче завдання: Ідея рідномовного виховання І. Огієнка» [2, с. 271]. Аналіз зазначених завдань свідчить про домінують інформаційно-репродуктивного принципу в опрацюванні матеріалу. Наприклад, виділення методів виховання, які представлені у тексті параграфу, не потребує ніяких роздумів студента, оскільки не містить проблеми.

Свого роду протидією означеному підходу є елективність (вибірковість) та модульність навчання, які трактуються як базові принципи кредитно-модульної системи професійної освіти, як основа забезпечення особистісної орієнтованості професійного становлення спеціаліста. Особливу значущість набувають принципи елективності та модульності в умовах посилення гуманітаризації освіти або вивчення навчальних дисциплін гуманітарного циклу. Пояснюється ця позиція тим, що потенціал актуалізації особистісної сфери студента при вивченні людинознавчих дисциплін є об'єктивно вищим, що і обумовлює іманентну потребу визначення пріоритетів у змісті навчальної діяльності, пов'язаних з особистісним вибором студента, потребою задоволення власних пізнавальних інтересів у контексті навчальної теми.

Саме тому концепція модернізації освіти в державі пов'язана з реалізацією принципу елективності при формуванні як навчального плану з будь-якої спеціальності, так і при організації безпосередньо навчального заняття на основі особистісно орієнтованої технології.

Водночас, як показує практика професійного навчання на сучасному етапі її розвитку, підхід до реалізації принципу елективності є досить формалізованим, тобто таким, який практично не актуалізує природних механізмів вибору в навчальній діяльності, а значить і мало враховує реальні професійні пріоритети та пізнавальні інтереси студента. Частіше вибір навчальної дисципліни з елективної складової навчального плану здійснюється відповідно до пріоритетів викладачів (за науковими інтересами, розробленістю навчальних курсів та ін.). Означені чинники елективних процесів будуть правомірними лише за умови, якщо паралельно будуть враховуватись чинники, пов'язані з потребами та інтересами студентів, які в ситуації вибору однозначно будуть найбільш значущими (студент – центр освітньої системи, а відтак і основний критерій доцільності будь-якого вибору).

А це означає, що стратегія і тактика розвитку освіти неодмінно повинна бути пов'язана з формуванням освітньої ситуації, сприятливої для здійснення як викладачем, так і студентом виборів будь-якого рівня, а також забезпеченням продуктивності взаємодії цих виборів, оскільки вони практично здійснюються всіма суб'єктами освітнього процесу.

Важливо пам'ятати, що принцип елективності орієнтований не лише на оптимізацію змісту професійного становлення спеціаліста, а й на підготовку студента до самостійного здійснення усвідомленого ефективного вибору змісту навчання, який, у свою чергу, сприяє формуванню його як суб'єкта власного професійного розвитку, а відтак і забезпечення навчання впродовж життя.

Вважаємо, що означені два типи виборів (навчальним закладом та студентом) є взаємопов'язаними і взаємозалежними і вибір навчальної дисципліни освітнім закладом повинен слугувати дієвим фактором формування мобільності студента у здійсненні його індивідуального вибору. Саме тому зміст про-

фесійної підготовки, зокрема його елективна складова, повинні формуватися за логікою поєднання професійної доцільності та регіональних можливостей. Окрім того, якщо за новою освітньою парадигмою в основі навчання – взаємодія суб'єктів діяльності, то це означає, що вона повинна реалізуватися на всіх рівнях педагогічного процесу, формування його змістової основи в тому числі. Долучення студента до процедури вибору (навчальної дисципліни, змісту, форми, методу навчання та ін.) сприяє формуванню студентом логіки та технології визначення пріоритетів, здійснення ним індивідуальних виборів безвідносно до типів та аспектів діяльності. В такий спосіб формується ситуація, за якої студент має можливість під керівництвом викладача пройти всі етапи процедури вибору: постановка конкретних професійно та особистісно значущих цілей діяльності; виокремлення та структурування комплексу можливостей за всіма значущими для реалізації визначених цілей параметрами; співвіднесення їх об'єктивного потенціалу між собою та в контексті реалізації поставлених цілей; визначення потенціалу особистісної значущості виділених можливостей (зокрема змісту) для реалізації індивідуальної траєкторії професійного становлення, задоволення власних духовних, життєвих, пізнавальних інтересів; співвіднесення визначеного змісту навчання та актуальних пізнавальних здібностей студента, розробка стратегії та технології організації навчальної діяльності.

Спробуємо означити підхід до реалізації принципу елективності при формуванні змісту навчальної дисципліни «Історія педагогіки». Виходимо з того, що в умовах класичного навчання стандартизованість змісту була його базовою ознакою і проблема вибору будь-якого типу та рівня не була актуальною. Принципово міняються акценти в ситуації переходу на компетентнісну основу, в основі якої – особистісно орієнтоване навчання.

Основна цільова спрямованість курсу знає сутнісних змін: історія педагогіки стає реальним засобом формування професійної компетентності майбутнього вчителя, його індивідуально означеної концепції, технології, стилю професійної діяльності. Це можливо лише за умови, якщо історія педагогіки допомагає студентові зрозуміти:

- загальну логіку історії становлення та розвитку національної освіти;
- характер взаємозалежності етапів розвитку освіти, значення осмислення попередніх етапів для продуктивного розвитку наступних;
- базові національні цінності як основу розвитку освітніх систем, пов'язаних не стільки з часом, скільки з ментальними ознаками народу;
- відповідні тенденції та процеси: природу еволюційних та деструктивних змін, рівень та характер їх соціально-економічної детермінованості;
- сутність концепції школи (початкової, середньої, вищої), логіку та механізми її формування в контексті конкретного часу зі всім спектром значущих чинників;
- закономірності функціонування освітньої системи (навчального закладу як його сегмента) в контексті соціально-економічної ситуації;
- феномен видатного прогресивного педагога, значущість його наукового, практичного доробку для того часу, сьогодення, глобального розвитку національної освіти на перспективу;
- феномен прогресивної освіти (теорії, практики), реалізації проектів всупереч загальноприйнятій тенденціям і стандартам;
- час, епоху, ситуацію, людину через призму часу за наявною науковою, художньою літературою.

У зв'язку з означеними сучасними пріоритетами вивчення історії педагогіки актуалізується проблема вибору змісту дисципліни, який би був орієнтований на формування реальних компетенцій в галузі розвитку освіти, здатнос-

ті зрозуміти складні процеси, надати їм власне трактування з відповідним спектром оцінних суджень, умовиводів, які закономірно здійснюються під відповідним емоційним супроводом. Це й має бути свого роду квінтесенцією у формуванні компетенцій з цієї дисципліни, оскільки лише в такий спосіб «робота» з історичним матеріалом буде спроектована на перспективу (не для того, щоб знати історію, а щоб ефективно формувати реальну професійну діяльність).

Ця позиція може стати основою вибору варіанту оптимізації змістової основи «Історії педагогіки». Вважаємо, що найвищий потенціал особистісної орієнтованості змісту, зокрема його духовної, емоційної насиченості, має інформація, пов'язана з особливостями розвитку освіти регіону, міста, в якому живе студент, а також видатними педагогами рідного краю. Виходимо з того, що завдання «Історії педагогіки» не запам'ятати все, що мало відношення до розвитку освіти від давніх часів до сьогодення (апріорі це нереально), а зрозуміти процеси, а вони в будь-якому випадку в тому чи іншому виді об'єктивувалися і в освіті регіону. Важливо максимально забезпечити спрямованість змісту навчальної дисципліни на практику професійної підготовки майбутнього вчителя, виробити правильні орієнтири професійного саморозвитку.

Тому в структурі курсу «Історія педагогіки» повинен бути виділений змістовий модуль, пов'язаний з регіональним розвитком освіти (або він може бути розсосередженим за традиційними темами), оскільки в такий спосіб:

1. Підвищується емоційний потенціал змісту навчання: студент сприймає матеріал як частину власної передісторії, реально асоціюючи освіту з умовами життя свого роду, давніх предків та тих, інформацією про яких він володіє.
2. Значно розширюється та поглиблюється історія освітнього краєзнавства. Особливого статусу набувають старовинні будови, пов'язані з освітою, життям та діяльністю відомих педагогів як міжнародного, державного, так і регіонального рівня. Формується інтерес, а значить і потреба постійно поповнювати інформацію про історію свого міста, ділитись нею з іншими.
3. Важливо, щоб серед них були і прості вчителі, котрі лишили по собі високі зразки професійної праці, добрі спогади земляків. Досвід їх роботи може бути подекуди ефективнішим для студента, ніж зразки геніальних педагогічних надбань передусім через сприйняття його як реального досвіду і цілком досяжних стандартів професійної діяльності. Крім того, знання ефективних педагогів міста, намагання зрозуміти секрети їх успіху має велику спонукальну силу стосовно розвитку власної професійної компетентності.
4. Історія педагогіки повинна вивчатися не лише через ретельно відібраний комплекс найвищих досягнень (передовий педагогічний досвід), їх у будь-якому разі не можна використати, формально перенісши в сучасні умови, студент повинен також формувати мобільність в аналізуванні різних освітніх систем, в тому числі тих, які були деструктивними, приреченими на самознищення, а також окремих досвідів і навіть конкретних педагогічних ситуацій означеного рівня. Тут можна ефективно використати конкретний досвід формування та розвитку освіти регіону.
5. І найбільш цінним є те, що, вивчаючи регіональну освіту в ретроспективі, у студента формується почуття патріотизму, власної причетності до розвитку освіти в регіоні, від якості якої безпосередньо буде залежати успішність його соціально-економічного зростання, і що саме головне – майбутнє власних дітей, своєї родини. Це неодмінно сприятиме підвищенню позитивної мотиваційної основи професійного навчання студента.

Модулювання історії регіональної педагогіки може бути різним і реалізуватись як за загальноприйнятими стандартами (історичні періоди, регіони,

персоналії, базові тенденції освітнього розвитку та ін.), так і за вибором студентів відповідно до їх навчальних та наукових інтересів, реальних проблем та пріоритетів процесу професійного становлення.

Модульне навчання проектує для кожного студента індивідуальну траєкторію і, відповідно, програму професійного розвитку, де студент виступає як основний суб'єкт її творення, так і реалізації. Тому модуль передбачає наявність: комплексу базових цілей у контексті відповідної навчальної теми або блоку тем; банку інформації з теми; основних технологічних схем організації діяльності в рамках реалізації комплексу навчальних, професійно значущих завдань.

У контексті модулювання історії регіональної педагогіки можна виділити модуль, безпосередньо пов'язаний з конкретним навчальним закладом. Так, Кам'янець-Подільський український університет має потужне історичне підґрунтя, закладене видатними українськими педагогами, громадськими діячами І. Огієнком, С. Русовою, С. Сірополком, котрих об'єднувала концепція національного державотворення, у якій освіта, просвітництво виконували системотвірні функції.

Модулювання змісту буде досить природним, оскільки, як свідчить аналіз, педагоги працювали в контексті єдиних базових позицій освітньої ідеології, яка найбільш рельєфно розкрилась у період національного відродження на Україні наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. в умовах відродження українського слова, української школи, української музики, театру.

Єдність концептуальних позицій педагогів щодо розвитку освіти в Україні передусім обумовлена особливостями ідеології державотворення, в основі якої – розвиток України як самодостатньої європейської держави. Характерним для І. Огієнка, С. Сірополка, С. Русової була інтегрованість життєвої, професійної та громадської діяльності, їх максимальна підпорядкованість служінню українській національній ідеї, яка, за їх переконанням, є основою розбудови вільної, процвітаючої держави. Саме тому їх педагогічна діяльність була багатогальною: розробка основних положень теорії та практики національної освіти і виховання, теоретичних основ культурно-просвітницької роботи; історико-педагогічні дослідження, викладацька діяльність; робота в державних органах управління освітою, бібліотеках, українських культурно-просвітницьких товариствах, організаціях українського національного спрямування.

Очевидно, йдеться про розуміння фундаментальності процесів державотворення на новій ідеологічній основі, необхідності системних змін у всіх його сферах (не можна реформувати культурно-просвітницьку сферу діяльності, залишивши незмінною систему освіти і т.д.).

Педагогів об'єднують принципи теоретичні позиції розбудови національної школи (середньої, вищої): освіта сприймалась як основа продуктивного розвитку громадянського суспільства. І. Огієнко, С. Сірополко, С. Русова одностайні у тому, що освіта має виконувати функції (окрім традиційних навчальних) формування національної свідомості українського народу, розвитку його культури. Тому освіта повинна бути передусім народною, національною, українською за своєю суттю. Національна орієнтованість освіти полягає у формуванні змісту освіти на національному ґрунті, тобто в контексті культури українського народу, його історії, народних традицій. Рідна мова – ядро освітнього процесу, головна ознака нації. «Мова є імунною системою нації».

Також національна основа навчання – це його природовідповідність. Навчальний процес повинен розвивати органічний зв'язок, закладений природою між дитиною і народом, до якого вона належить. Тому важливо, щоб зміст навчання був близьким і рідним дитині, бо віддалений у часі і просторі («чужий»), який дитині важко зрозуміти, відчутти емоційно, обумовлює формальне

його засвоєння, спонукає до простого наслідування. Щоб навчання було дійсно виховуючим і формуючим розум та волю дітей, необхідно «сполучити» шкільний матеріал з особистими враженнями дітей, пов'язати його з певною місцевістю, «зі студюванням тієї місцевості в різних відношеннях...».

Спільність концептуальних позицій І. Огієнка, С. Сірополка, С. Русової об'єктивується у трактуванні основ продуктивної освіти (загальної, професійної), яка за своєю суттю відповідає стандартам інноваційної освіти у сучасній її інтерпретації. Передусім йдеться про формування особистості студента (національно свідомої та висококультурної), яка виступає активним суб'єктом власної професійної підготовки. Тому навчання в університеті має бути максимально усвідомленим, вільним, таким, що формує аналітичні здібності (вільну думку), життєві цінності, допомагає правильно будувати свій життєвий простір. Основа професійного навчання – самостійна, індивідуально орієнтована робота студента («студент читає науково-методичну літературу за обраною спеціальністю, веде конспекти «власних роздумів» про вибраний предмет та вивчену літературу, готує конспекти до майбутнього викладання»).

Наступна спільна позиція І. Огієнка, С. Сірополка, С. Русової полягає у трактуванні логіки взаємовідносин між викладачами та студентами, в основі якої – суб'єкт-суб'єктна міжособистісна взаємодія. Багато уваги присвячено принципам та конкретним формам організації спільної продуктивної навчальної роботи викладача та студента. У цьому контексті особливе значення надається особистісним якостям викладача, його ціннісним орієнтаціям, громадянській і життєвій позиції, оскільки це має особливе значення в умовах міжособистісної взаємодії викладача та студента. Викладач має характеризуватися сукупністю духовних, моральних якостей, на основі яких формуються необхідні професійні (фахові) компетенції.

Отже, студент, котрий навчається в університеті з такою багатою історією, традиціями, фундаментальними теоретичними доробками, реальним досвідом організації високопродуктивної освіти, має неочіно багато можливостей використати цей насичений потужними смислами матеріал задля розвитку власної компетентності, формування особистісної позиції в майбутній професійній діяльності. Наприклад, студент може в контексті загального (можливо, навіть поверхового) ознайомлення з життям і педагогічною діяльністю І. Огієнка, С. Сірополка, С. Русової, обирати теми для глибокого вивчення, проблеми для наукового дослідження, використовуючи архівну, наукову, публіцистичну, художню літературу. Не варто боятися поверховості попереднього ознайомлення з життям і творчістю педагога, тому що воно більшою мірою виконує орієнтувальні функції, які допомагають самовизначитися стосовно пріоритетів подальшої роботи над змістом. Глибина розуміння педагогічного досвіду буде досягатися за рахунок проникнення в суть конкретної проблеми, яка априорі не може бути автономною, тобто такою, вивчення якої не зачіпає інших аспектів досвіду, педагогічної творчості і навіть життєвого шляху автора. Однак інформація в контексті проблеми має принципово іншу технологію опрацювання, оскільки вона не просто запам'ятовується, а осмислюється через проблему, а значить, і стає надбанням досвіду студента через систему асоціативних зв'язків, які супроводжують процес.

Поглиблена дослідницька робота може стосуватися загальних проблем, які були предметом наукового, професійного інтересу І. Огієнка, С. Сірополка, С. Русової: формування життєвої ідеології, громадянської зрілості молоді людини; забезпечення національної орієнтованості педагогічного процесу; формування продуктивної співпраці в структурі навчальної діяльності, міжособистісних взаємовідносин; філософія мовної культури; патріотизм як атрибут процвітаючої нації, держави. Палітра проблематики є надзвичайно багатою, зважаю-

чи ще й на поліфункціональність, багатовекторність діяльності цих потужних громадських діячів, освітян (що саме по собі є науковою проблемою, яку також може досліджувати студент або група студентів спільно з викладачем).

Окрім того, сучасні викладачі та студенти теж можуть виступати суб'єктами формування історії регіональної педагогіки, орієнтуючись не лише на загальнонавчальний персоналій, а й долучаючи до них педагогів (включаючи і сучасних), котрі вирізняються високопродуктивним досвідом професійної діяльності. Важливо, щоб це був постійний процес вивчення, аналізування, оцінювання, систематизації, описування технологій якісної освітньої діяльності (як в концептуальному, так і в змістовому, технологічному аспектах), який може бути предметом професійного вивчення студентами.

Здатність до самоорганізації, визначення оптимального режиму та методики діяльності з опрацювання модуля є значущою складовою педагогічної компетентності педагога, яка визначає рівень здатності студента до продуктивної самостійної роботи, самоосвіти впродовж життя. Крім того, компетентність у сфері організації діяльності є важливою з точки зору теоретичної та практичної готовності до організації діяльності учнів, а також сприяття та практичній допомозі в розвитку самоосвіти учнів.

Список використаних джерел:

1. Левківський М. В. Історія педагогіки : підручник / М. В. Левківський. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 376 с.
2. Марушкевич А. А. Невтомний працівник українського ренесансу Іван Огієнко. Педагогічний аспект / А. А. Марушкевич. — К., 1966. — 127 с.

This article investigates the problem of electiveness in providing person directed position in learning history of pedagogic.

Key words: principle of electiveness, modal education, person directed education, history of pedagogic.

Отримано: 18.06.2012 р.

УДК 2-18:27-248.64/74

Степан Ярмусь

Колегія Св. Андрія, Вінніпег (Канада)

ПАСТОРАЛЬНА АНТРОПОЛОГІЯ

**[за кн.: Додатки до автобіографії. "Моє життя..." —
Вінніпег, 2011. — С. 27-35]**

У статті подаються основні принципи православної антропології як протидія дегуманізації людини та руйнації духовності в сучасному світі.

Ключові слова і словосполучення: антропологія, кордоцентризм, феномен етнічності.

Двадцять століття — особливе і багате різноманітністю подій, наукових і технологічних досягнень, різних рухів у царині людського духа, тому характеризувати його нелегко. На це треба відповідної перспективи, емоційного віддалення, нейтрального заспокоєння, якщо таке може бути. Ми ж бо учасники багатьох по-